

Monumentnummer*: 523620

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 23 februari 2004
Kadaster deel/nr 82936/137

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Heilig Landstichting Berg en Dal Gelderland

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Groesbeek H 2751

Omschrijving**

Complexonderdeel 11

Inleiding

Het PALEIS VAN PILATUS, de rond het VOORPLEIN gelegen bebouwing en het OOSTERS STRAATJE met een BEELD van een slapende vrouw werden in de jaren 1930-1940 in opdracht van de Heilig-Land Stichting gebouwd naar een ontwerp van PIET GERRITS. Binnen het complex van de Heilig-Land-Stichting maken de gebouwen onderdeel uit van het thema van de "lijdensweg van Christus". Het paleis met voorplein en het hierachter gelegen straatje bevinden zich aan de noord-oostelijke rand van het museumterrein. Het paleis is gebouwd om de eerste statie die de veroordeling van Christus betreft te visualiseren. Het eerste ontwerp van Piet Gerrits werd in de vorm van een maquette al in 1926 tijdens een bestuursvergadering gepresenteerd. Dit ontwerp wijkt sterk af van het uitgevoerde bouwwerk. De maquette is, veel meer dan het uiteindelijk uitgevoerde gebouw, op de Romeinse architectuur geïnspireerd. De maquette laat een op een U-vormige plattegrond opgetrokken gebouw zien met een symmetrisch ingedeelde gevel met zuilen geplaatst op een hoog podium met een ingebouwde trap. De beide risalieten zijn voorzien van frontons. Het gebouw is verder voorzien van zadeldaken. Het huidige paleis wijkt ondermeer af van het oorspronkelijke ontwerp door het platte dak en de galerijen met rondboogarcaden. Het is niet duidelijk waarom van het oorspronkelijke ontwerp is afgeweken. Mogelijk was een gebrek aan financiële middelen de oorzaak. Een andere verklaring zou de betrokkenheid van Jan Stuyt kunnen zijn. Hoogstwaarschijnlijk ligt de verklaring in een combinatie van bovengenoemde argumenten. Een brochure uit 1930 vermeldt hierover nog het volgende: "...De daadwerkelijke uitvoering der plannen heeft wel eenige bijkomstige veranderingen en verfraaiingen doen aanbrengen. Eenmaal voltooid zal het paleis wel het mooiste monument zijn der Heilig-Land-Stichting".

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Pas in 1940 worden de gepolychromeerde betonnen in hoogrelief uitgevoerde soldaten aangebracht op de achterwanden van de galerijen. Oorspronkelijk waren behalve deze soldaten ook nog vrijstaande figuren in en voor het paleis geplaatst die gebeurtenissen uitbeelden, zoals de bespotting van Christus. De afmetingen van het voorplein zijn gebaseerd op archeologisch onderzoek in de Antonia-burcht te Jeruzalem. Bij de bouw is men echter nogal vrij te werk gegaan. De historische betrouwbaarheid van deze reconstructie is dan ook twijfelachtig. Bovendien weten we nu dat Christus niet werd veroordeeld in de Antonia-burcht maar op het plein van Herodus in het westen van Jeruzalem. In hoofdlijnen echter geeft het wel een sfeerbeeld van een stadsplein met een bestuursgebouw in een romeinse stad.

De aan de zuid-westkant van het plein gelegen overdekte winkelstraat bestaat uit een straat met aan weerszijden gelegen winkeltjes die worden afgesloten door houten luiken. Midden door de bestrating loopt een goot. In de straat bevindt zich een beeld van een slapende vrouw. Het straatje komt uit op een klein marktplein dat het beginpunt vormt van de sedert 1970 aangelegde "Oosterse" of "Hellenistische" straat.

Omschrijving

Het PALEIS VAN PILATUS is gebouwd op een U-vormige plattegrond en heeft één bouwlaag onder een plat dak. Het monumentale gebouw staat op een podium waarbij in de ruimte tussen beide zijvleugels een monumentale trap is uitgespaard. De blokvormige volumes van het gebouw zijn voorzien van een witgesausde bepleistering die verlevendigd wordt doordat delen van de voorgevel oranje gesausd zijn terwijl twee de hoofdtoegang tot paleis flankerende zuilen rood geschilderd zijn.

De VOORGEVEL van het paleis is symmetrisch ingedeeld en heeft in het midden de middels de eerder genoemde trap bereikbare van een gepleisterde omlijsting voorziene ingang die voorzien is van een dubbele deur. Boven de ingang is een Romeinse adelaar afgebeeld. Aan weerszijden van de ingang bevindt zich een hoog geplaatst rechthoekig venster dat voorzien is van een raamvulling met Oosterse motieven. De galerij voor de ingangspartij wordt ondersteund door twee Toscaanse zuilen. De aan de galerij gelegen gevels van de zijvleugels bezitten ieder een paneeldeur. De beide uitgebouwde zijvleugels zijn voorzien van galerijen met rondboogarcaden. Tussen de bogen zijn houten hekjes geplaatst. Tegen de achterwand van de galerijen bevinden zich in hoogrelief uitgevoerde polychroom beschilderde Romeinse soldaten. De zijvleugels bezitten op de verdieping ieder twee gekoppelde vensters. De ACHTERGEVEL is bereikbaar via twee aan weerszijden van het gebouw gelegen steegjes. De achtergevel heeft op de begane grond meerdere blinde arcaden en op de verdieping in de middenpartij op regelmatige afstand geplaatste gekoppelde blinde vensters. Ter hoogte van de zijvleugels zijn op de verdieping rechts vier smalle hoge vensters aangebracht met vierruits ramen. Uiterst links bevinden zich vier twee aan twee geplaatste smalle hoge vensters met dieruits ramen waarvan het glas verdwenen is. Het INTERIEUR van het paleis heeft in een ruimte links van de centrale toegangspoort tegen de achterwand een getoogde deurnis waarin een beeldengroep van drie polychroom beschilderde Romeinse soldaten. Enkele vrij in de ruimte opgestelde beelden zijn verdwenen. In de kunststenen vloertegels zijn spellen gekrast.

Het OOSTERS STRAATJE is gelegen aan de zuidwestzijde van het plein voor het paleis en is op twee plaatsen vanaf het plein bereikbaar via twee toegangsgebouwen met koepels. Het straatje is bebouwd met woonhuizen en winkels annex werkruimten voor ambachtslieden en heeft een onregelmatig verloop. Het straatje is deels overbouwd waarbij de overbouwde delen o.a. door tongewelven overkluisd zijn. De bestrating bestaat uit een onregelmatig patroon van keien en natuurstenen platen. De huizen zijn zoals veel gebouwen op het terrein op driekwart van de ware grootte gebouwd en geven eerder een beeld van de bebouwing in het vroeg twintigste eeuwse Palestina dan van de bebouwing in de tijd van Jezus. De aaneengeschakelde blokvormige huizen met platte

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

daken zijn van een bepleistering voorzien waarbij op de hoeken van de gebouwen vaak mergelstenen blokken in het zicht zijn gelaten. Het aan de oostzijde van het straat op een uit kalksteenblokken opgetrokken stoep voor een van de woonhuizen gezeten BEELD stelt een slapende vrouw voor.

Waardering

PALEIS VAN PILATUS met VOORPLEIN en OOSTERS STRAATJE met BEELD uit 1930-1940.

- Van architectuur- en kunsthistorische waarde als essentiële onderdelen van een verzameling aan de bijbelse geschiedenis ontleende gebouwen en objecten in oosterse stijl (qua ontwerp, materiaalgebruik en/of detaillering), alsmede van bijzonder belang voor het oeuvre van beeldend kunstenaar P. Gerrits. Deze vrij gaaf bewaard gebleven onderdelen van een voormalig devotiepark, thans Bijbels Openluchtmuseum, vormen curiosa binnen de landelijke architectuur- en kunstgeschiedenis.

- Van stedenbouwkundige waarde als essentiële onderdelen van het complex van de Heilig Landstichting dat cultuur- en architectuurhistorisch van nationaal belang is. De objecten zijn van bijzondere betekenis wegens de situering, welke verbonden is met de met de aanleg van het complex en de chronologische opbouw van de rondgang over het terrein.

- Van cultuurhistorische waarde als essentiële onderdelen van het complex Heilig-Land-Stichting dat een bijzondere en tevens zeldzame uitdrukking vormt van een religieuze ontwikkeling.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Welzijn, kunst en cultuur

Functie

Museum

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument